

рукопис

Добрица ЕРИЋ

ВРЕМЕ ЗА ГУСЛЕ

Балада о Њима

1.

Дан овај, пречи нама него Њима
 триста пездесет и шест дана има
 И наш скуп овде, усред овог храма
 помен је Њима а опомен нама.

Педесет лета из Њих расте трава
 Педесет лета, јесени и зима
 и премалећа — Ибар и Морава
 причају мору баладу о Њима.

Педесет лета косе их и пласте
 Миришу поља па Њихове душе
 Педесет пута долетеше ласте
 а Они нит их видеше, нит чуше.

Педесет лета заклињали смо се
 у Њихове хумке и у Њине кости
 а сад нас опет зли ветрови носе
 са оне страпе свести и светлости.

Прокоцкали смо све сребро и злато
 људске доброте, браћо моја луда
 и накљукали се мржњом обилато
 биће нам доста до Страшнога суда.

Загазили смо већ у живо блато
 загадили воду, хлеб и грозд на лози
 А Они дадоше животе и зато
 да ми живимо у миру и слози.

А ко су Они, питам поље росно
 и да ли чују наш лавез све љући
 Они, па то смо ми, Они, па то смо
 сви ми садашња, бивши и будући!

2.

Ево нас опет на овом светом месту
у храму без зидова, без прозора и врата
Погледајте оно дрвеће што шумори на ветру
Свака липа је нечија мајка
по један отац гледа из сваког храста
У свакој белој бреси препознајете сестру
у сваком бору друга, у сваком јаблану брата.

Нека полете голубови и нека забрује звона
над овим храмом где има шест хиљада икона!

Кад дођете у ову дољу, у ову тihu светињу
од биља и бетона која се зове туга
претворите љуту мисао у зрно тамјана
у реч детињу
да нас Спаситељ изведе из зачараног круга
и да застави стоглаву аветињу
што опет режи на нас са севера и југа.

Нека полете голубови и нека забрује звона
над овим храмом где има шест хиљада икона!

Ово је уклети храм који има темље
од људске крви и меса
од злата људских костију
Овде престаје време и почиње безвременје
ноћ над ноћима, ноћ дужа од свих ноћију
Овде и сунцокрети на доле расту
и гледају нас из земље
као хиљаде сунаца, као хиљаде људских очију.

Нека полете голубови и нека забрује звона
над овим храмом где има шест хиљада икона!

3.

Тице су свиле гнездо на бреси
пролазе године, пусти векови
а још се чују митраљеви
а још се чују тенкови.

Шест дана у овој ували
јој у октобру, прном месецу
зликотци су убијали
невине људе, жене и децу
(Шездесет ноћи су пси завијали).

Сваког дана нове стотине
Тенкови дробе месо и кости
У земљи пема пукотине
на небесима нема милости.

А невини су придлазили
пред страшну звер што се острви

Тенкови што су мртве газили
беху црвени од Њине крви.

Да су маслаци и бела рада
било би много за бистру свест
Шест хиљада, јој, шест хиљада
Или пет хиљада и шесто шест!

Неки официр, Фриц или Франц
(још одјекује његов глас ледан)
пуцао је у стрељане
и вршио *доубијања*
Dir eins, und dir eins, und dir eins
(Теби један, и теби један, и теби један)
као да дели јорговане.

4.
Рудопоље, Карановац, Краљево
три имена један град има
То су сада већ три града
један на земљи, други у земљи
и трећи на небесима.

Мала река Златарица
каже стари баснословац
Рибнична другарица
што је текла кроз Карановац
потонула је давно и сад
протиче можда кроз доњи град.

Тај град у тами црних марама
где капљу слане кише леденице
има шест хиљада немушних грађана
из свих крајева наше земљице
(где ђаво опет зове у сватове
и општри ноже за људске вратове).

Радници из фабрике вагона и авиона
железничари, ватрогасци, возачи камиона
службеници, избеглице, пилоти, лекари
дућаније, кафанције, пекари, обућари
Ратари из Ратине и многих других села
старци, жене, ђаци и деца, јутра бела.

Да их не покосише ко траву с ливада
било би их сада тридесет хиљада
Да их не посекоше мучки ко дрвеће
било би Краљево сада много веће
Да их не поломише као шефтелије
било би Краљево много веселије!

Не сме овај град да их заборави
све док се огледа у Ибру и Морави
Мора да пева о Њима и прича
све докле класају јечам и пшеница
око Ибра и Мораве и док звоне Жича
Сопоњани, Лазарица, Љубостиња, Студеница.

5.

О, Боже правде
што бдиш над људима
покажи српском роду своје лице!

Боже Добра и Зла
ако те где има
казни људомрце и децоубице!

Нек им се осуше и руке и поге
завежи у чвор језик тамо њима
па нека пузе, авети убоге
слепи по свету, с капом у зубима!

6.

Сија сунце кроз Сијаће поље
греје липе, храшће и топоље
греје хладне постеље онима
који леже и труну под њима.

Гости с Гоча селн за Столове
па гледају брда и долове
Светли руда око брда Рудна
а равница — као жена трудна.

Радочело разведрило чело
чемер-облак оде на Чемерно
Чибуковац чибук запалио
град Маглић се у маглу завио.

Пенуша се Ибар жуборави
и умиљава Западној Морави
Јабланови њишу и примичу
Сопоћане, Љубостињу, Жичу.

Сија сунце кроз Сијаће поље
горе липе, храстови, топоље
што шуште све сетније и јаче
па се чини да цео свет плаче.

А свет плаче и плакаће вечпо
неће никад осушити лица
Поготово Краљево злосрећно
и Србија, земља мученица.

А Србија што би душу дала
сваком ко јој стави длан на раме
памти дане кад није имала
доста црног платна за мараме.

А Србију, земљу несрећницу
још гурају у звериње раље
Кад год сеје јечам и шпеницу
изорава кости и медаље.

А Србија што слави данима
свој највећи празник Задушнице
памти време кад у дућанима
неста црног платна за рушнице!

Сија сунце кроз Сијаће поље
греје липе, храшће и топоље
Греје ледне постеље онима
који леже и труну под њима.

7.

О, Боже Правде
што бдиш над људима
покажи српском роду своје лице!

Боже Добра и Зла
ако те где има
казни људомрце и депоубице!

Нек им се осуше и руке и ноге
завежи у чвор језик тамо њима
па нека пузе, авети убоге
слепи по свету, с капом у зубима!

8.

Добро поље било би још боље
да га ратар Стеван Божић оре!

Блистали би по граду осмеси
да пам Живко Павловић хлеб меси!

Не би сузе лиле као киша
да нам Петар Божић депу шиша!

Опанке би носиле принцезе
да их Лазар Бројачевић везе!

Туга би нам долазила ређе
да засвира Милан из Медвеђе!

Био би нам дужи ђачки ланац
да га красе бар још два-три лица:

Божидар Вулић, Драгослав Вујаицац
и Петровић Олга, свезналица!

Нема више стола ни ормара
столар Петар Девић се одмара!

Били бисмо много бољи људи
да нам Живко Вулетић још суди!

Волео бих да цео свет чује
како Гавра Радаковић кује!

Руке би нам китиле сокаке
да учитељ Милаи учи ђаке!

У који ли недостижни атар
оде Марко Јамбрековнѝ, златар?

Волео бих, ал је немогуће
да нам зидар Милош зида куће

А Милица Јовановић Мица
да нам свима буде домаћица!

Долазе ли бивше муштерије
код Момира Радовић, терзије?

Где ли је сад голобради младић
из Мостара, пилот Младен Радић?

Да тај Младен тера авионе
с неба би нам падале бомбоне!

Деца би нам боловала мање
да их лечи уз шарене речи
доктор Власта из села Азање!

Србија би била веселија
да протутњи парна бедевѝа

Јованчета Будимировића
старом пругом од Чачка до Кнића!

Још се њена бела грива вије
по шумама широм Шумадије!

Да ли ове речи ишта значе
за дреаре, браваре, ложаче

Драгомира Драга Страхинића
Драгољуба и Воја Савића

И за њине безбројне другове
што сиђоше у доње лугове?

Премного ми имена остаје
видим хумке где год се окренем

Жао ми је а и гре'ота је
што не могу све да их споменем!

Шест хиљада, много и за бројку
камо ли за ову жалопојку!

Шест хиљада клетви за душмане
пуних суза и крви згрушане!

9.

То време је већ прешло у гусле
које српски народ опет слуша
Беше јесен и беху се згусле
тешке магле око људских душа.

У октобру, кад се пече цибра
око Груже, Мораве и Ибра
здружише се пајкача, пубара
и титовка против зулумџара.

Из ајдучких шума око града
преко жутих кукурузних врста
кренуле су звезда и кокарда
против тенка и кукастог крста.

Да су тако заједно остале
Србија би пре стигла до зоре
Не би братске каме палацале
не би туђин чинио поморе.

Срби који вековима славе
свој највећи празник Задушнице
памте време кад око Мораве
неста црног платна за рушнице.

То време је већ прешло у гусле
које српски народ радо слуша
Беше јесен и беху се згусле
тешке магле око људских душа...

10.
Кљуцају нам мозак без престанка
због Европе Мадона и Госпа
а Србија беше Европљанка
многа пре но госпођа Европа.

Кад је српски цар, огрнут свилом
јео златним ножем и виљушком
и писао пером и мастилом
швапски цар се потписиво прстом.

Из Европе стижу нам све буре
Беч и Берлин, Бон и Будимпешта
Ево и овде германске културе
ево и овде немачког витештва!

Кад Србија чује име њено
свака јој се река запенуша
Дугује нам благо неизмерио
дугује три милиона душа!

11.
Србе прати судба Давидова
са сумњом и славски колач љубе
Србија је црква без зидова
само олтар, темељи и кубе.

Гробља су јој вечити темељи
кубе — иebo, а крстови типе
Иконе су сви бивши житељи
Свете двери — мајке мученице.

Срби, људи поштени и прости
сеју јечам, кукуруз, пшеницу
Ал најчешће сеју своје кости
бранећ куће, жене и дечицу.

Срби стално понешто копају
земунице, бунаре, ровове
Понајчешће копају гробове
зато кучад по Србији лају.

Срби саде свакојако воће
трешње, пљиве, крушке киселаче
шефтелије, јабуке, чокоће
ал највише грмове крстаче.

А Српкиње гаје разно цвеће
понајвише свеће воптанице
Србија се покорити неће
док је Сунца и звезде Данице!

12.

Сад,

кад се свуд множе убице и жртве
па чак и у брачним и дечјим собама
требало би, можда, да питамо мртве
шта мисле о нашим лудим деобама.

Они у земљи остадоше верни
завету братства који ми пљујемо
Доле су исти Јужни и Северни
хоћемо л и Њих да разбрађујемо?

Ако ме чује, нека ми опрости
Господ што овако говорим о Њима
Ал како да делимо гробове и кости
и црно месо земље на костима?

Ко ће да позна очи претворене
у плави звончић и у љубичицу
Ко да пораздваја биљке загрљене
петровчиће, белу раду, камилицу?

Педесет лета из Њих расте трава
педесет зима снег веје по Њима
Педесет пролећа изнад заборава
педесет јесени брује у звонима
Педесет година Ибар и Морава
причају мору легенду о Њима

13.

МОРАМ ДА ПЕВАМ О МОРАВИ

Да није Мораве, причају кириције
не би било ни мора које бродови секу
нити би било славо да Србијица није
толико плакала у своју највећу реку.

Морам да певам о Морави
да забораве
злопамтила, кад чују ову моравску оду
да сам говорио:
Дао бих све три Мораве
за једну Гружу која ме научила да волим воду!

Морава пије Гружу као и многе друге
речице широм Србије што јој у сусрет језде
Гружа је мала за крупно камење људске туге
Али низ њу ћу једном кад ми утрну звезде
стићи до Мораве и војводе Пријезде.

*

Беле се два-три ждрала у подне посустала
на спруду на растокама и криче за даљином
Бљешти водена ала у сред Србије пала
глава јој на Дунаву а реп под Шар-планином.

Кротка ко крава Моравка што пасе на обали
у предвечерје кад сељанке спирају зној и злато
у виру близу воденице где доносе вреће пшенице
помељари што газе прашину, снег и блато —

Понекад подивља кроз врбаке и топоље:
откине воденичко вигло
поплави траву и жито
опусти поље
па легне у корито
малаксала, мутна, злослутна
а остави нам песак
и шкољке
и рибе по ливадама
по кукурузима и сундокретима
и масно блато за седам берићетних летина
Дроњци њепе вилинске кошуљице
суше се по адама.

Морава — епска река
из песме извире и у песму се враћа
Из бајалице
из жетелачке песме
из тужбалице и славопојке
Низводно и узводно од Сталаћа
кољу се око ње браћа
и беру гроздове набубреле ко девојачке дојке!

Око ње градови
села
Око ње Србија цела
Око ње момци јабланају и девојке врбају, ивају
Она је водена вила
А како и не би била
Кад најлепше српске реке у њу се уливају!

*

Мораш да видиш Мораву у свом веку!

Било с које стране Србије да се упутиш
на било коју страну
низ било коју реку
доћи ћеш на Мораву коју и ти љутиш и мутиш
сузом
и знојем
и гнојем
и мокраћом
и неком
сељачком сетом
и песмом
и псовком
и лелеком
што се разлеже од извора до ушћа још одавно
Ој, Мораво, село моје равно
и таложи се у води
ракији
вину
млеку
у прној земљи што нас дарује белим хлебом
и вије се по небу са чапљом и галебом...

Потеци било кад низ било коју реку
мораш да видиш Мораву бар трипут у свом веку!

С пролећа
кад око ње врбацаи оресају
у лето
кад се баштованке зреле
на плићацима забеле
с јесени
кад се стеона поља око ње разнебесају
Не мораш само зими
кад се по њој ухвати ледена покорица
па је ко сабља што се не може извући из корица.

Тиха је Морава увек, али најтиша лети
кад се око ње помаме коњи, момци и сунцокрети
па заталасају пшеницу низ Поморавље равно
Кад си равно, шио си водољавно!

*

Морава са запада, са југа, са истока
набујала од суза, од снегова, од кише
Нешто се страшно догађа око њених притока
па тече све мутнија и жубори све тише.

Србијо Троморавко са гуњом на чокоту
поспи се пепелом и закључај у ову ноћ без зоре
Све три Мораве не могу да сперу твоју срамоту
која дотиче с југа и отиче у море!

А мора не би ни било, причају кириције
да није Мораве низ коју све наше патње теку
нити би било слано да Србијца није
оувек толико плакала у своју највећу реку!

ХОР

О, Боже Правде
што бдиш над људима
покажи српском роду своје лице!

Боже Добра и Зла
ако те где има
казни људомирце и депоубице!

Нек им се осуше и поге и руке
завежи у чвор језик тамо њима
па нека пузе, авети убоге
слепи по свету, с капом у зубима!

Посма *»Време за јусле«* написана је за меморијалну манифестацију
Краљевачки октобар '91.

Под насловом *Балада о њима*, на текст поеме и музику Зорана Христића изведена је
14. октобра 1991. у режији Радослава Дорића завршна приредба ове манифестације.

